Adviesorganen met een eigen agenda

Energiepodium, 3 november 2026

In China groeit de komende vijf jaar de zon- en windproductie met de helft. De media staken de loftrompet uit. In Nederland groeien zon en wind in deze periode ook met de helft. Doodse stilte. Terwijl Nederland al op 50% zon en wind in de stroommix zit, waardoor netcongestie en afschakelen de doorgroei bemoeilijken. China zit nog maar op 20%. Dat Nederland haar bindende EU-doel voor CO2-reductie in 2030 gaat halen leverde evenmin kudo's op in de media. U vindt dit nieuws in de fraaie Klimaat en Energieverkenning (KEV), die het Planbureau Leefomgeving (PBL) op Prinsjesdag uitbracht.

Over de KEV meldde de NOS dat "het PBL het Klimaatbeleid ziet vastlopen" en RTL Nieuws dat "het Klimaatdoel voor 2030 hoogstwaarschijnlijk niet wordt gehaald". Dit laatste slaat op het 55% streefdoel in de Klimaatwet en niet op het hierboven genoemde bindende EU-doel. Belangrijke oorzaak voor deze negatieve berichtgeving was het persbericht van het PBL bij de KEV getiteld: "Grote kloof tussen ambitie en beleid richting 2040; emissiereductie 2030 stagneert". In dat persbericht schrijft PBL bovendien dat Nederland ook in 2040 afhankelijk is van de import van fossiele brandstoffen, dat Nederland in 2030 het geplande 39% aandeel hernieuwbaar niet haalt, dat de netcongestie een probleem vormt en dat de CO2-prijs voor de industrie te laag is om verduurzaming rendabel te maken. Een litanie aan ellende. Het zuur zonder het zoet. In de samenvatting van de KEV wordt dit nog eens herhaald. Pas op bladzijde 23 in de KEV vindt de ijverige lezer een tabel met iets positiefs.

Alternatief persbericht

Het zette mij aan een alternatief persbericht te schrijven dat breed werd gedeeld. Op LinkedIn reageerde het PBL hierop dat (1) het 'goede' nieuws al bekend was, dat (2) men zich richtte op zaken waar het kabinet mee aan de gang moest en dat (3) men urgentie wilde benadrukken. Opmerkelijk, want de Klimaatwet zegt: "*De klimaat- en energieverkenning is een wetenschappelijk rapport over de gevolgen van het gevoerde klimaatbeleid in het voorafgaande kalenderjaar*". Dat duidt op wetenschappelijke nuance en dat is iets anders dan het nogal sturende persbericht en dito samenvatting die PBL, ongetwijfeld met goede bedoelingen, vanuit haar eigen agenda dichtte. Overigens gaat het PBL in de KEV grotendeels voorbij aan de gevolgen van het klimaatbeleid voor de overige beleidsdoelen in het energiedomein: betrouwbaarheid, betaalbaarheid, weerbaarheid en concurrentiekracht. De KEV is vooral een klimaatdocument.

In de recente 'actualisatie Startanalyse Aardgasvrije Wijken gaat het PBL nog een stapje verder. Want terwijl het KEV rapport nog wel het hele speelveld beslaat, kiest PBL er hier voor hybride opties niet eens te analyseren. Terwijl netcongestie de economie en woningbouw lamlegt en Netbeheer Nederland de overheid bijna smeekt hybride warmtepompen als eindbeeld van de transitie te beschouwen. Volgens het PBL zou er in 2050 te weinig groen gas voor woningen beschikbaar zijn, omdat het nodig zou zijn is in andere sectoren. Wanneer gemeenten op advies van PBL zouden afzien van hybride, wat ik niet adviseer, verdubbelt het aantal wijken met volledige elektrische verwarming. Arme netbeheerders. Daarbij bleek uit de

vorige PBL startanalyse dat hybride opties vaak tot de laagste maatschappelijke kosten leidt. De keuze van het PBL vergroot dus niet alleen de netcongestie, het maakt de transitie ook nog een stuk duurder. Hoeveel, wordt niet berekend want hybride doet niet mee.

De slang die in zijn staart bijt

Foei! Als rekenmeester had PBL alle CO2-vrije opties mee moeten nemen. Hooguit vergezeld van de opmerking dat als men kiest voor de maatschappelijk optimale mix, de groen gasproductie moet worden aangejaagd. Toevallig (of niet) heeft het kabinet dit proces via de bijmengverplichting juist in gang gezet. Ook hier lijkt PBL een eigen agenda te volgen, terwijl een ingrijpende keuze om hybride uit te sluiten toch echt door kabinet en parlement zou moeten worden besloten, waarbij ook andere doelen van het energiebeleid een rol zouden moeten spelen.

In maart pleitten deskundigen van de topsector Energie ervoor de Nederlandse kolencentrales niet definitief te sluiten, vanwege zorgen over de afnemende leveringszekerheid. Daarop meldde de Wetenschappelijke Klimaatraad dat openhouden van de kolencentrales voor de leveringszekerheid "gewoon niet nodig was". Dat klinkt weinig wetenschappelijk en dat was het ook niet. De Klimaatraad had helemaal geen onderzoek verricht, de leden hebben geen achtergrondkennis in deze richting en ook niet de opdracht die kennis te verwerven. Dat doet TenneT, wat met veel kennis van zaken onderzoek verricht en concludeert dat de leveringszekerheid van de Nederlandse stroommarkt weldegelijk gevaar loopt.

En wat denkt u van de geologen van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM), die tegenwoordig niet alleen ondergronds kijken, maar ook het maatschappelijk draagvlak mee laten wegen in hun oordeel. Een stevig staaltje 'mission-creep'. Terwijl juist de deskundigheid van SodM over de ondergrond zou moeten helpen draagvlak bovengronds op orde te verkrijgen. De slang die in zijn staart bijt. Krijgen we straks ook SodM adviezen verwachten over windturbines en transformatorstations?

Waarom gebeurt dit alles? Zetten wellicht persoonlijke opvattingen de instituties aan tot eigen agenda's? Zijn instituties door onderlinge concurrentie geneigd gebied te veroveren? Vrezen ze wellicht voor hun voortbestaan en hopen ze een wit voetje bij het publiek te halen? En wat te denken van de ministeries? Waarom wijzen zij de instituties niet publiekelijk op hun taak? Vinden ze het misschien stiekem wel oké, zolang het in hun kraam te pas komt? Ambtenaren van het ministerie moeten toch de samenvatting en het nieuwsbericht bij de KEV vooraf onder ogen hebben gehad? En kennis genomen hebben van de opvatting van SodM over maatschappelijk draagvlak?

"Hoogste tijd dat adviesorganen zich richten op hun kerntaken."

Maar tegelijk, je zult als bewindspersoon de taak hebben de netcongestie op te lossen en dan geconfronteerd worden met een PBL advies dat leidt tot verdubbeling van het aantal wijken met volledige elektrificatie. Of als minister de weerbaarheid van Nederland willen vergroten en dan negatief advies krijgen van SodM, niet omdat het onveilig is, maar omdat SodM het maatschappelijk draagvlak net niet voldoende acht.

Hoogste tijd dat adviesorganen zich richten op hun kerntaken en hun uitspraken baseren op aantoonbare deskundigheid waarbij alle relevante feiten, opties en belangen worden meegewogen. Ministeries moeten daarop strak toezien en gegeven adviezen daarop kritisch toetsen. Ook voor de media ligt hier een belangrijke rol: wat zijn de feiten, welke dilemma's spelen er en waar beginnen de opvattingen. Bovenal: laten we de politieke afweging laten waar die hoort, bij de politiek.

Martien Visser